

Interview

gehouden op woensdag 8 mei 2019 met **ds. Bart Gijsbertsen**, emeritus predikant in Kampen, naar aanleiding van het verschijnen van zijn boek 'Luisteren bij maanlicht, een gang door het kerkelijk jaar met een oor naar de synagoge'. Meer over Gijsbertsen en zijn publicaties vindt u op www.bartgijsbertsen.nl

Interview: ds. Reinier Gosker, secretaris van de Protestantse Raad voor Kerk en Israël en voorzitter van de classicale werkgroep Kerk en Israël in de classis Overijssel/Flevoland. Van dit interview is een [videosamenvatting](#) gemaakt.

Gosker: Bart, wat heb je met het Jodendom? En wat met Kerk en Israël?

Gijsbertsen: Mijn relatie met het Jodendom bestaat indirect.

Ik heb allereerst alles met het Woord. En dan bedoel ik 'het Woord van den beginne', 'de levende Torah'. En dat Woord is betrokken op deze wereld, openbaart zich in deze wereld in/via het volk Israel. Dat Woord is zelfs een bepaalde tijd mens geworden. Hij leefde onder ons; als een Jood, opgevoed in de Joodse traditie.

En Hij, Jezus/Jesjoea, had maar één Bijbel: de Tenach; het boek over Gods verbondsgeschiedenis met Abraham en zijn nageslacht, tot het eind der dagen; door christenen Oud Testament genoemd.

Die Tenach beminde Jezus met heel zijn hart. Daarmee wilde Hij in zijn aardse bestaan samenvallen; eerst en vooral om zijn eigen volk in een vernieuwde relatie met God te brengen.

Dus wil ik alles weten van die Tenach. Wat wordt er gezegd in dat Hebreeuws? Hoe klinkt die Tenach in de synagoge? Hoe wordt die uitgelegd in de Joodse traditie (een geloofstraditie die duizenden jaren langer is dan de christelijke)?

Wat 'Kerk en Israel' betreft:

Inhoudelijk: De kerk wereldwijd heeft een eigen uitleg-traditie die over het algemeen 'nogaal' Israel-loos is, of zelfs antithetisch ten opzichte van Joden. Dat heeft verwoestend uitgewerkt voor Gods oogappel op aarde. Jezus is ingezet tegen Gods eigen volk. Hoe is dat mogelijk? Waarom gaf dat geen kortsluiting in het denken en geloven van de kerk? Wat moet dat voor God zelf betekend hebben?

Mijn leven lang ben ik als predikant op zoek geweest naar een bijbeluitleg die geen geweld baart en die Israel als eerstgeborene in Gods volkerengezin constant hoog houdt. 'Eerst de Jood, en ook de Griek'.

Bestuurlijk: Ik ben een aantal decennia verbonden geweest aan diverse raden en commissies die zich bezig hielden met de verhouding van 'Kerk en Israel'. In die positie kon ik ook zien hoe internationaal die verhouding lag en ligt; vanuit die raden was er ook ontmoeting met rabbijnen, met het levende Jodendom.

Reinier Gosker

Gosker: 'Luisteren bij maanlicht' is je nieuwste boek. Een wat mysterieuze titel voor een boek. Ook rijmt het op 'Zwijgen bij volle maan', de titel van een boek dat Henk Vreekamp vijftien jaar geleden schreef. Een opzettelijke keuze van je? Wat heb je met Henk Vreekamp?

Gijsbertsen: De titel is geboren in de kathedraal van Chartres. Ik leg in de inleiding op het boek uit wat ik ermee bedoel. Later realiseerde ik me pas dat je er een echo in kunt horen op de titel van het boek van Henk.

Dat vond ik wel mooi. Henk was voor mij een gids en vriend. Hij is zo belangrijk geweest voor de kerk in nadenken over de verhouding met Israel en met 'het heidendom'. Hij betrok me daarbij en stimuleerde me daaraan mijn bijdrage te leveren.

Gosker: Eerder schreef je: 'Een heidense uitdaging'. En straks komt er nog een derde boek: 'Geloven met een Hebreeuws ijkpunt'. Dat lijkt op een drieluik. Is het dat ook? En zo ja, hoe hangen deze drie delen samen?

Gijsbertsen: De titel van het derde deel zal anders luiden dan wat je nu zegt. Maar hartelijk dank voor deze! Ik denk dat *Geloven met een Hebreeuws ijkpunt* wel een mooie samenvatting is van het geheel.

Het derde boek krijgt als ondertitel: een gang door het synagogale jaar, met een oor naar de kerk. Het omgekeerde dus van de ondertitel bij *Luisteren bij maanlicht*.

En ja, het is inderdaad een drieluik geworden, waarvan deel drie het middenpaneel zal zijn. Het geheel is ook een soort verslag van een ontdekkingsreis.

Mijn leven gaat op aan preken, bijbeluitleg. En ik probeer in het drieluik te laten zien hoe een christelijke exegese eruit zou kunnen zien die niet Israel-loos is, maar juist in Israel wortelt. Ik zeg met

nadruk: eruit zou *kunnen* zien. Het is zoeken. Maar ik hoop dat het velen zal verrijken en dat collega-predikanten zich uitgedaagd zullen voelen hier ook zelf mee aan de slag te gaan. Ik probeer iets dat hopelijk naar meer smaakt.

Daarnaast, de ongelijktijdigheid is groot. Ik bedoel daarmee: er zijn aan de ene kant mensen die Talmoed studeren of een Rasji-cursus volgen; maar er zijn aan de andere kant mensen die zich nooit realiseerden dat Jezus een Jood was, daar zelfs van schrikken.

Ik probeer te laten zien hoe een christelijke exegeese eruit zou kunnen zien die niet Israël-loos is.

Het drieluik heeft dan ook iets van: 'Waar moet ik je ophalen, en tot waar zal ik je brengen?' Ik hoop dat men bij het linker paneel zo nieuwsgierig wordt dat men via het rechter paneel meegezogen wordt naar (straks) het middenpaneel. Kom je daar dan aan, dan weet je inmiddels iets van rabbijnse theologie, en wat een Sidra en een midrasj is. Je staat dan ook bij de bron van de inhoud van de eerste twee delen.

En hopelijk is men dan zo geraakt dat men vandaar zelf een weg gaat zoeken.

Gosker: Het eerste boek schreef je op aandrang van je kinderen die graag wilden dat je zou vastleggen wat je hen jarenlang hebt verteld en wat je aan hen hebt willen doorgeven. Kun je kort samenvatten wat je hebt willen doorgeven?

Gijsbertsen: Misschien is het wel zo dat ik nog eens op schrift wil uitleggen waar mijn hart lag en ligt, en waarom. Ze hebben me natuurlijk gezien en meegemaakt. Maar het is zo moeilijk om uit te leggen wat het betekent om vanuit de Openbaring, vanuit de unieke God JHWH te leven. Wat heeft Miskotte niet eindeloos zijn best gedaan om dat unieke voor het voetlicht te brengen. Wat een bevrijding dat betekent van allerlei machten en religies.

Vanuit dit hart is en wordt mijn leven gevormd. Het bepaalt mijn keuzes, beslissingen die ik neem, manier van werken, enzovoort.

Bart Gijsbertsen

En ik hoop dat mijn nieuwsgierige jongens mee door dit drieluik het nog beter zullen begrijpen, liever: er zelf door gegrepen zullen worden. Ik hoop dat ze op een gegeven moment de Bijbel echt 'horen', iets opvangen van het unieke. Het is zo evident als je het eenmaal ziet, maar als je het niet ziet lees je de Bijbel 'gewoon' als een religieus geschrift en vul je de woorden in vanuit je eigen denkraam; dan kun je hem zelfs op een gegeven moment aan de kant leggen en mis je eigenlijk niets.

Leven vanuit de Openbaring – ik heb er even geen ander woord voor – is in alle opzichten zo anders, en zo bevrijdend. En als dat levenswandel wordt, een voort-durende ontmoeting met de NAAM, dan is dat zo'n gezegend leven; wat er ook onderweg gebeurt.

Gosker: Aanvankelijk dacht ik ... weer een emeritus-predikant die aan het einde van de rit zichzelf nog eens herhaalt. In zeker opzicht is dat natuurlijk ook zo. Toch heb ik jouw boek met stijgende interesse gelezen. Mijns inziens komt dat doordat vieren en leren, liturgie en geloven bij jou in

elkaar overlopen, elkaar in zekere zin veronderstellen? Klopt dat?

Ik vind het mooi dat je het zo verwoordt en prachtig als het zo over komt. Ja, ik schrijf eigenlijk geen wetenschap, geen theologie; ik vertel hoe ik leef en werk en preek en geloof; en hoe ik een leven lang met mensen in vreugde en verdriet heb meegelopen; met de hand aan het Woord. En ik hoop dat anderen daar zo warm van worden dat ze dat zelf ook gaan doen. Op hun eigen manier, op hun eigen weg.

Gosker: Een specifieke vraag: onderaan pagina 87 schrijf je dat God een 'eeuwig verbond met de mensheid' sluit. Je verwijst daarvoor naar Handelingen 2 als een nieuwe Sinaï-ervaring (86). Dat snap ik. Maar je spreekt ook over een verbondsratificering (Handelingen 10,1-11,18) à la Exodus 24 en Genesis 15. Kan dat wel? Constitutieve elementen van een klassieke verbondsluiting ontbreken in al deze NT-ische verhalen. Is identificatie met OT-ische verbondssluitingen niet iets te kort door de bocht?

Gijsbertsen: Ik begrijp je vraag, geloof ik wel. Misschien is het ook gewaagd om de verbondssluiting op Sinaï zo één op één op Handelingen 2 en 10 te betrekken. Tegelijk zeg ik: er is in mijn optiek maar één verbond: het verbond met Abraham dat voortdurend wordt vernieuwd of zelfs verbeterd.

Jezus' discipelen hebben die vernieuwing verbonden met de komst van de levende Torah in het vlees. Zozeer, dat christenen dat een nieuw *berith* (verbond), vanuit het Latijn *het Nieuwe Testament*, zijn gaan noemen.

Wel, als je nu gelooft dat in Jezus de NAAM zelf onder ons heeft getabernakeld, en dat Hij door zijn Geest ook die gemeente in Handelingen 2 en 10 inspireert tot gezamenlijke viering van maaltijd en leven, dan is Jezus zelf 'het constitutieve element' in deze nieuwe verbondsluiting. Hij is wat mij betreft te vergelijken met die 'rokende oven' die in Genesis 15 door de bloedstraat gaat, of met de bezegeling van het verbond en de heerlijkheid van het 'saffieren plaveisel' in Exodus 24. Mij dunkt, in Hem woont de NAAM, is JHWH nabij, in ons midden.

Ik geloof dat in Jezus de NAAM zelf onder ons heeft getabernakeld.

Dus ja, ik stel in feite dat in en door en met Hem – en dan doel ik op Jezus' hele leven – God het vernieuwde verbond, waarin de hele mensheid mag delen, heeft geratificeerd. Jezus' leven is die ratificering in eigen persoon. En zo zie ik die mensen aan het slot van Handelingen 2 dat verbond ook vieren; in Jezus' naam.

Gosker: Tot slot: wat heeft de ontmoeting met het Jodendom en de Joodse uitleg van de Schriften met jou en je geloof gedaan?

Gijsbertsen: Ik wilde als kind al van Jezus vertellen. En dat is wat ik nog altijd doe; al noem ik Hem nu veelal de levende Torah.

Ik had als kind uiteraard geen idee van de rijkdom die meekomt als je gaat 'gelooven met een Hebreeuws ijkpunt'; meer nog, als je de woorden van de Schrift ijkt in de daden van JHWH. Per slot

van rekening bepalen Gods eigen daden wat liefde mag heten, of ontferming, of gerechtigheid, of waarheid, en noem maar op.

En ik had ook geen idee van de rijkdom van de rabbijnse theologie, de Joodse uitleg. Hoe meer ik die uitleg ga verstaan, des te meer gaat ook het Nieuwe Testament voor mij leven; je ziet de achtergronden, de wortels van wat daar wordt gedacht, gezegd en geschreven; je gaat zien hoe al die woorden in verband staan met en hun betekenis ontleen aan het aloude Verbond.

Reinier Gosker in gesprek met
Bart Gijsbertsen.

De Jezus in wie ik als kind geloofde zou ik waarschijnlijk niet herkend hebben al was ik Hem op straat tegengekomen. Ik zat als kind in een kerk die alles wat 'buiten' was – inclusief andere wijkgemeenten, laat staan anders-gelovenden en onkerkelijken – als verderfelijk zag en daar moest ik me verre van houden. Dat Jezus in de synagoge thuis was, hoe had ik dat kunnen bedenken? Dat Hij één wilde zijn met dat wat wij Oude Testament noemen?

Dus als antwoord op je vraag: deze hele weg heeft me zoveel dichterbij de Christus gebracht. Het heeft mijn leven rijk gemaakt. Het heeft me ook verbonden met allen die volgens de dominee in mijn jeugd 'buiten' stonden. Want de levende Torah vindt zijn geluk bij *Adam*, de mensen, (Spreuken 8:30,31), en niet exclusief bij een bepaalde modaliteit.

En ik leer nog altijd bij.